

ПЕДАГОГІКА

УДК 378.091.31-059.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-41>**Андрій ЛОБАЦЬКИЙ,***orcid.org/0009-0009-1497-4977*

аспірант кафедри комп'ютерних технологій

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) *lobatskiy31@gmail.com*

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано основні засади розвитку дуальної освіти в Україні як важливого елемента у формуванні фахової компетентності студентів вищих навчальних закладів. Виокремлено головні особливості модернізації та покращення освітнього процесу шляхом взаємодії та інтеграції освітніх закладів, держави, виробництва та здобувачів освіти. Дуальна освіта розглядається в якості однієї з інноваційних форм організації освітнього процесу, що об'єднує практичне та теоретичне навчання. Важливим аспектом, який розглядається, є виклики та перешкоди, пов'язані з реалізацією дуальної освіти, включаючи необхідність модернізації освітнього процесу, удосконалення технічної бази та ефективної взаємодії між всіма зацікавленими сторонами. Акцентовано на важливості державної підтримки та створення умов для успішного впровадження та розвитку дуальної освіти.

З'ясовано, що дуальна форма навчання забезпечує безперервність та послідовність етапів навчання, адаптивність та соціалізацію, гнучкість та варіативність змісту освітніх технологій. Реалізація дуальної освіти передбачає сприяє посиленню практичної складової освітнього процесу, підвищенню якості надання освітніх послуг та інтеграції виробництва, ринку праці та закладів вищої освіти, що веде до підвищення якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів, подолання проблем кадрового забезпечення, наближення освітнього процесу до вимог і запитів ринку праці.

Висновки статті підкреслюють вагомість дуальної освіти як інноваційного та ефективного підходу до підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних відповідати вимогам сучасного ринку праці. Підкреслюється значущість того, що дуальна освіта має стати ключовим елементом у процесі формування фахової компетентності студентів вищої освіти, відкриваючи нові перспективи для розвитку освітньої системи України.

Ключові слова: дуальна освіта, фахова компетентність, змішане навчання, модернізація освітнього процесу, освітній процес.

Andrii LOBATSKIY,*orcid.org/0009-0009-1497-4977*

Postgraduate student at the Department of Computer Technologies

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) *lobatskiy31@gmail.com*

DUAL EDUCATION AS ONE OF THE ELEMENTS OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES

The article substantiates the basic principles of development of dual education in Ukraine as an important element in the formation of professional competence of students of higher education institutions. The main features of modernization and improvement of the educational process through the interaction and integration of educational institutions, the state, production and students are highlighted. The dual education is considered as one of the innovative forms of organization of the educational process, which combines practical and theoretical training. An important aspect that is considered is the challenges and obstacles associated with the implementation of dual education, including the need to modernize the educational process, improve the technical base and effective interaction between all stakeholders. The importance of state support and creation of conditions for the successful implementation and development of dual education is emphasized.

It has been found that the dual form of education ensures continuity and consistency of learning stages, adaptability and socialization, flexibility and variability of the content of educational technologies. The implementation of dual education involves strengthening the practical component of the educational process, improving the quality of educational

services and integrating production, the labor market and higher education institutions, which leads to an improvement in the quality of professional training of future specialists, overcoming the problems of staffing, bringing the educational process closer to the requirements and demands of the labor market.

The conclusions of the article emphasize the importance of dual education as an innovative and effective approach to training highly qualified specialists capable of meeting the requirements of the modern labor market. The article emphasizes the importance of dual education becoming a key element in the process of forming the professional competence of higher education students, opening up new prospects for the development of the Ukrainian educational system.

Key words: dual education, professional competence, blended learning, modernization of the educational process, educational process.

Постановка проблеми. Сучасна епоха визначається стрімким розвитком технологій, який обумовлює необхідність та важливість пошуку нових, ефективних методів підготовки кадрів для високотехнологічного суспільства. З урахуванням зростаючого впливу цифрових технологій на всі сфери сучасного життя, стає очевидною необхідність адаптації системи вищої освіти до вимог часу. Дуальна освіта виступає відповіддю на це виклик, створюючи унікальний механізм, який поєднує теоретичні знання та практичний досвід, необхідні для успішного впровадження студентами своїх професій у сучасному світі. Цей метод навчання не лише відповідає вимогам сучасного ринку праці, але і стає засобом активного розвитку та готовності випускників до викликів технологічного віку. Тож доречним буде розглянути, чому дуальна освіта є важливим елементом формування фахової компетентності майбутніх фахівців вищої освіти.

Аналіз досліджень. У статті проведено аналіз та обговорення ролі дуальної освіти у формуванні фахової компетентності в контексті української вищої освіти. Виокремлено ключові засади та принципи дуальної освіти, зокрема її здатність інтегрувати практичне та теоретичне навчання. Особлива увага приділена синергії між освітніми закладами, державою, виробництвом та студентами. Досліджено, як дуальна освіта може впливати на підвищення якості професійної підготовки, адаптивність та мобільність випускників до ринку праці. Аналізується досвід країн, таких як Німеччина У. Мілл, і подається огляд проблем та перспектив дуальної освіти в Україні (О. Кравченко, Л. Сліпчишин, О. Ярошенко). Розглядаються також виклики і перешкоди, з якими може зіткнутися дуальна освіта, включаючи необхідність модернізації освітнього процесу, вдосконалення технічної бази, та забезпечення ефективної взаємодії між всіма зацікавленими сторонами.

Метою статті. Дослідження ефективності дуальної освіти в Україні та її впливу на формування фахової компетентності студентів вищих навчальних закладів. Акцент робиться на вивченні інтеграції теоретичних знань і практич-

ного досвіду, необхідних для адаптації до вимог сучасного ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Нині в Україні існує попит на фахівців нової форми, які здатні до успішної реалізації виробничих завдань. Тенденції розвитку ринку праці та високі вимоги працедавців до підготовки молодих спеціалістів призводять до процесів трансформації та покращення освітнього процесу, оновлення змісту та завдань вищої освіти. Можна зазначити, що на даний час в країні прослідковується потреба у висококваліфікованих фахівців у великій кількості галузей. За таких умов одним із важливих завдань, яке потребує вирішення, виступає підготовка конкурентоспроможних спеціалістів. Реалізація вказаного завдання пов'язана із використанням дуальної освіти як ефективної форми підготовки спеціалістів. Це сприяє посиленню практичної складової навчального процесу, підвищує якість надання освітніх послуг, забезпечує інтеграцію виробництва, ринку праці та закладів вищої освіти. Механізми реалізації дуальної освіти направлені на формування в студентів креативності, мобільності, професійно значущих якостей їх особистості. Вони сприяють забезпеченню адаптації майбутніх спеціалістів до умов та вимог виробництва в період навчання.

В умовах переходу українського суспільства до інноваційних технологій навчання особлива увага має приділятися модернізації науки та сучасної освіти. Говорячи про розвиток сучасної освіти, варто зазначити, що він пов'язаний з цінностями та прагненнями суспільства, тенденціями розвитку на ринку праці. Особливості характеру стратегії покращення освітнього процесу залежить від шляхів взаємодії державних установ, навчальних закладів, працедавців, особливостей науково-технічного прогресу, актуальність процесів індустріалізації суспільства (Кравченко О., 2021).

Доречним буде визначити основні завдання, які стосуються реформування системи освіти, а саме – забезпечення відповідності якості та змісту навчального процесу, покращення його практичної складової, забезпечення виробництва та ринку праці висококваліфікованими спеціалістами, що можуть креативно та мобільно вирішувати різно-

манітні виробничі завдання. Беручи це до уваги актуальності отримує функціонування нових ефективних форм отримання освіти, які здатні підвищити якість підготовки майбутніх спеціалістів та формуванню їх професійної компетентності. Сучасний спеціаліст повинен характеризуватися своїм широким світоглядом, поєднанням міждисциплінарних, спеціальних та загальних завдань, які забезпечують креативність, мобільність, дають можливість вирішувати виробничі завдання на високому професійному рівні, максимально застосовуючи свій потенціал.

Майбутній фахівець має володіти як загальнопрофесійними, так і спеціально-професійними компетентностями, дослідницькими методами вирішення різних виробничих завдань, застосовувати інновації, різні креативні рішення у своїй діяльності. Таким чином, переосмислення вимагає сам процес підготовки майбутніх спеціалістів. Важливості також набуває завдання формування освітньої концепції, в основі якої буде знаходитися ідея безперервної та дуальної освіти. До того ж, така концепція базується на підготовці спеціалістів в умовах модернізації та розвитку сучасних процесів виробництва (Мілл У., 2016).

Дуальна форма отримання освіти передбачає підвищення рівня якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів, усунення проблем кадрового забезпечення, наближення освітнього процесу до вимог та запитів ринку праці, підсилення значення працедавців та їх впливу на навчання студентів, оновлення та інновації в освітніх програмах, скорочення періоду адаптації випускників закладів освіти на робочих місцях. Мова йде про те, що з метою забезпечення конкурентоспроможних молодих спеціалістів на ринку праці, отримання ними професійної компетентності, покращення практичної зорієнтованості освітнього процесу, краще за все запроваджувати дуальну форму здобуття освіти (Сліпчишин Л. В., 2022).

Ті практичні навички та вміння, професійні компетентності, які формуються під час дуальної освіти, будуть виступати тією важливою базою, що зможе забезпечити майбутньому спеціалісту можливість швидко орієнтуватися у змінах виробничого середовища та мотивуватиме студентів до постійного самовдосконалення, саморозвитку та перекваліфікації.

Беручи до уваги вищезазначене, доречним буде звернути увагу на тих проблемних питаннях, які потребують вирішення, а саме:

1) низький рівень мотивації майбутніх спеціалістів до отримання навичок та вмінь, які затребувані на ринку праці;

2) неефективний розподіл навчального часу для отримання студентами професійних компетентностей;

3) недостатній рівень участі організацій, підприємств, фірм у підготовці молодих фахівців;

4) відсутність сучасної лабораторної та технічної бази закладів освіти, яка є важливою та необхідною для формування практичних умінь та навичок майбутніх спеціалістів;

5) обмежена кількість годин, які відведено для опановування практичним навчанням, вивчення фундаментальних та фахових дисциплін;

6) недостатній рівень володіння майбутніми спеціалістами інноваційними, в тому числі комп'ютерними технологіями, навичками управління виробництвом в сучасних умовах;

7) нестача сучасної технічної, наукової літератури;

8) недостатній рівень фінансування закладів освіти з метою оновлення обладнання, яке потрібно для отримання якісного навчання фахівців різних галузей;

9) недостатній рівень інформації щодо актуальних тенденцій ринку праці та потреб потенційних працедавців;

10) складність залучення до викладацької діяльності фахівців підприємств тощо.

Дуальна форма отримання освіти під час підготовки майбутніх фахівців передбачає рівноправне партнерство та консолідацію державного, виробничого напрямку та навчального закладу, які спільно вибудовують та контролюють дуальний процес, здійснюють координацію. Важливість запровадження дуальної форми отримання освіти показує необхідність вирішення наявних суперечностей між: об'єктивною потребою у підготовці кваліфікованих спеціалістів, які здатні до швидкої адаптації до нових виробничих умов та недостатнього рівня практичної підготовки випускників, підготовкою виробничих кадрів та вимогами працедавців до якості такої підготовки.

Педагогічна практика останніх років говорить про те, що сформованість практичних вмінь та навичок випускників закладів освіти, недоліки їх підготовки в практичному плані, низький рівень працевлаштування свідчать про потребу інтеграції освіти, держави та виробництва. Процес реформування системи вищої освіти бере до уваги покращення механізмів взаємодії виробництва та навчальних закладів. Зміни, які відбуваються в механізмах такої співпраці пов'язані з потребою подолання таких розбіжностей, які існують між практичною та теоретичною підготовкою здобувачів освіти, потребою у виробничих кадрах, які

відповідають запитам потенційних працівників та характеризуються своєю конкурентоспроможністю на рику праці (Ярошенко О., 2023).

В зазначеному контексті важливим завданням вищої освіти виступає своєчасна реакція на запити та потреби працівників стосовно забезпечення ринку праці спеціалістами, які спроможні до оновлення процесів та технологічного обладнання. Вирішення цього завдання передбачає готовність молодих спеціалістів до конкурентної боротьби, бажання самовдосконалюватися та розвиватися, підвищувати їх кваліфікацію. Забезпечення професійної підготовки спеціалістів на основі вище вказаних закономірностей може відбуватися на основі розробки отримання освіти, коли до уваги беруться тенденції ринку праці, інтенсивність розвитку вітчизняної економіки. Саме тому мета концепції полягає в тому, щоб обґрунтувати цілісну систему взаємодії між закладами освіти та суб'єктами господарювання на засадах дуальності, підвищенні якості підготовки та конкурентоспроможності молодих спеціалістів на основі реалізації дуальної форми отримання вищої освіти.

Досягнення мети потребує вирішення таких завдань:

1) створення державних механізмів та додаткових можливостей для взаємодії освітнього, наукового та виробничого середовища, що буде сприяти появі якісних змін системи вищої освіти;

2) підготовка спеціалістів у відповідності до вимог роботодавців;

3) залучення виробництв до розробки державних стандартів підготовки спеціалістів.

Дуальна форма отримання освіти під час підготовки майбутніх спеціалістів дозволяє забезпечити безперервність та послідовність етапів навчання, гнучкість та варіативність змісту освітніх технологій, соціалізацію та адаптивність здобувачів освіти до мінливих умов виробництва, створює всі необхідні умови для особистісно-професійного становлення майбутніх спеціалістів, їх самостійної навчальної та пізнавальної діяльності.

Серед головних викликів на шляху запровадження та реалізації дуальної форми отримання освіти під час підготовки майбутніх спеціалістів варто зазначити відсутність потрібного рівня мотивації працедавців до запровадження дуальної освіти, неготовність певних закладів освіти до реформування та відмови від звичної системи навчання, недостатній рівень матеріально-технічної бази закладів освіти, неготовність замовника освітніх послуг до дуальної підготовки вироб-

ничих кадрів. Тим не менш, підготовка майбутніх спеціалістів за дуальною формою отримання вищої освіти може стати ефективною за наступних умов:

1) узагальнення та розповсюдження інформації щодо перспективи та переваги дуальної форми освіти серед учнівської молоді;

2) розробка освітніх програм відповідно до державних стандартів, враховуючи потреби та вимоги працедавців;

4) відпрацювання професійних навичок та вмінь майбутніми фахівцями на базі різних підприємств, які є дуальними партнерами освітніх закладів;

5) оперативне реагування закладів освіти на потреби ринку праці шляхом модернізації освітнього процесу, використання активних форм організації навчання, застосування інноваційних педагогічних технологій;

6) забезпечення гнучкості, мобільних освітніх потреб внаслідок внесення змін відповідно до запитів та потреб працедавців;

7) організація та проведення практичних занять на основі виробництва;

8) участь дуальних партнерів освітніх закладів у розробці навчальних планів, визначенні тематики наукових робіт, здійсненні оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;

9) забезпечення гнучкого графіка навчальних занять та роботи на виробництві, який буде узгоджений з дуальними партнерами освітніх закладів.

Доречним буде виділити етапи запровадження дуальної форми отримання освіти:

Перший етап передбачає забезпечення професійної адаптації здобувачів загальної освіти, формування їх мотивації до навчання за дуальною формою. Надання школярам педагогічної та інформаційної підтримки з питань дуальної освіти.

Другий етап передбачає підготовку нормативно-правової документації, розробку програм дуального навчання, підписання договорів з різними виробництвами, встановлення контингенту студентів, які будуть навчатися відповідно до дуальних програм підготовки.

Третій етап передбачає формування дуального плану навчання, розробку графіків навчальних занять та практичного навчання на базі підприємств.

Четвертий етап передбачає реалізацію навчання за дуальною формою здобуття освіти та здійснення контрольних заходів у відповідності до підсумків дуального навчання.

Тож, можна зауважити, що основна проблема, на вирішення якої направлена ідея концепції підготовки спеціалістів за дуальною формою здобуття освіти, полягає в тому, щоб підготувати конкурентоспроможних та висококваліфікованих спеціалістів шляхом усунення відокремленості між теоретичною та практичною складовими навчання на базі соціального партнерства навчальних закладів та підприємств. Реалізація концепції передбачає забезпечення підприємств кваліфікованими спеціалістами, компетентність яких буде сформована відповідно до вимог та потреб економічного сектору держави, вимог ринку праці та виробництва. Запровадження запропонованої дуальної освіти пов'язане з вирішенням великої кількості різних завдань: розвиток та формування якісного кадрового потенціалу, покращення практичної спрямованості освітнього процесу, підвищення рівня мобільності та підготовки випускників освітніх закладів, їх мотивації до здійснення професійної діяльності.

Висновки. Отже, зауважимо дослідження ролі дуальної освіти в формуванні фахової компетентності здобувачів вищої освіти дозволяє зрозуміти вагомість цього підходу у сучасній освітній парадигмі. Результати аналізу свідчать про те, що

дуальна освіта виступає не лише як новаторська методика, а і як ключовий елемент у процесі підготовки студентів до вимогливих викликів сучасного ринку праці.

Перш за все, дуальна освіта забезпечує студентам необхідний практичний досвід, який стає невід'ємною частиною їхньої професійної підготовки. Відчуття реальності робочого процесу дозволяє їм адаптуватися до вимог сучасного виробництва та набувати унікальний досвід, що відрізняє їх на ринку праці. Додатково, важливо відзначити позитивний вплив дуальної освіти на розвиток фахових навичок та компетенцій. Студенти, які отримують підготовку в умовах дуального навчання, виявляють високий рівень адаптивності, комунікативних та колективних навичок, що є ключовими у сучасному професійному середовищі.

Загалом, дуальна освіта виступає важливим елементом в системі вищої освіти, що сприяє якісному формуванню фахової компетентності майбутніх спеціалістів. Реалізація цього підходу не лише розширює можливості студентів, але і відкриває нові перспективи для розвитку освіти у вимірах потреб сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко О. Дуальна освіта в Україні: від концепції до практики. *Молодий вчений*. 2021. № 2 (90). С. 64–69.
2. Мілл У. Дуальне навчання: досвід Німеччини. *Маркетинг в Україні*. 2016. № 6. С. 53–62.
3. Сліпчишин Л. В. Дуальна освіта як інструмент підвищення якості викладання фахових дисциплін. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи*. 2022. Вип. 10. С. 13–18.
4. Ярошенко О. Дуальна форма здобуття вищої освіти як спосіб забезпечення вимог ринку праці до практичної підготовки випускників. *Проблеми освіти*. 2023. № 1. С. 98.

REFERENCES

1. Kravchenko O. (2021). Dualna osvita v Ukraini: vid kontseptsii do praktyky. [Dual education in Ukraine: from concept to practice] *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 2 (90), 64–69. [in Ukrainian].
2. Mill U. (2016). Dualne navchannia: dosvid Nimechchynu. [Dual learning: the experience of Germany] *Marketing in Ukraine*, 6, 53–62. [in Ukrainian].
3. Slipchyshyn L. V. (2022). Dualna osvita yak instrument pidvyshchennia yakosti vykladannia fakhovykh dystsyplin. [Dual education as a tool for improving the quality of teaching professional disciplines] *Suchasni tendentsii rozvytku osvity i nauky: problemy ta perspektyvy – Modern trends in education and science development: problems and perspectives*, 10, 13–18. [in Ukrainian].
4. Yaroshenko O. (2023). Dualna forma zdobuttia vyshchoi osvity yak sposib zabezpechennia vymoh rynku pratsi do praktychnoi pidhotovky vypuskniv. [Dual form of higher education as a way to meet the labor market requirements for practical training of graduates] *Problemy osvity – Problems of Education*, 1, 98. [in Ukrainian].